

«Професійна автономія позашкільного навчального закладу»

*Позашкільна освіта та виховання – процес безперервний.
Він не має фіксованих термінів завершення і послідовно
переходить із однієї стадії в другу від створення умов сприятливих
для творчої діяльності дітей та підлітків, до забезпечення їх
співробітництва у творчому процесі та самостійної творчості,
яка і формує потребу особистості у подальшому сприйнятті світу*

Наукові дослідження та педагогічна практика свідчать про динамічний і складний шлях розвитку позашкільної освіти. Сутність позашкільної освіти та виховання як складової частини системи освіти України визначають специфічні умови її функціонування, а саме: диференційованість, динамічність, гнучкість, мобільність, варіативність, доступність тощо.

Позашкільна освіта передбачає самостійний вибір і використання її суб'єктами доступних для сприйняття різноманітних форм і методів навчально-виховного процесу: визначення форм і методик навчання та виховання, тематики наукових досліджень, навчально-виховних курсів та спецкурсів і послідовність їх опанування з урахуванням вікових особливостей, здібностей та інтелектуальних можливостей.

Обґрунтування поняття „Автономія”

Політологічний енциклопедичний словник дає таке визначення:

Автономія – у широкому розумінні – надання деяким частинам держави (областям, департаментам, префектурам, провінціям та ін.) прав на самоврядування в адміністративній сфері (у такому значенні цей термін вживається в політико-юридичних науках); у вузькому, спеціальному розумінні – широке внутрішнє самоврядування політико-національного або національно-теоретичного утворення в рамках єдиної держави і стосується не лише адміністративної, а й інших сфер життя і діяльності, а також деяких питань законодавства (у цьому розумінні це поняття вживається в політології та етнополітології). (Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.)

Український педагогічний словник дає визначення:

Автономія – встановлення норм (правил) для себе самого; протилежністю автономії є гетерономія. Суб'єктом автономії може бути як особистість, так і група людей; у школі такою групою може бути об'єднання кількох учнів для розв'язання певного завдання; шкільний клас, орган учнівського самоврядування або учнівська організація. В міру соціального розвитку особистості й групи гетерономія поступається місцем автономії сферою, яка особливо сприяє розвитку автономії молоді, є позакласна й позашкільна робота, а також діяльність учнівських організацій. (Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.)

Автономія – незалежність. ([Оксфордський тлумачний словник з психології](#)).

Автономія – (autonomy). Сильне бажання діяти самостійно, вміти управляти фізичним і соціальним оточенням, бути компетентним і успішним. ([Психологія розвитку, 9-е видання. Словник по книзі](#))

Автономія - незалежність, здатність людини вести себе цілком самостійно і приймати рішення, відповідні його поглядам і переконанням. ([Словник по конфліктології](#))

Автономія. Незалежність. Нейтралізатор лідерства. Якщо учасникам групи властивий високий рівень автономії, то вони менше потребують вказівок лідера. ([Соціальна психологія груп](#))

Автономія (Autonomy). Внутрішнє відчуття залежності тільки від себе самого, здатність певною мірою управляти подіями, що впливають на власне життя. ([Словник до книги «Теорії особистості»](#))

Автономія (Autonomy) - Ступінь свободи дій працівника в прийнятті рішень щодо виконання завдань і контролю, в значній мірі визначає почуття його відповідальності. ([Організаційна поведінка. Глосарій по книзі](#))

Автономія (від грец. autos - сам, nomos - закон) - 1. незалежність від зовнішніх впливів, існування в залежності від впливу переважно внутрішніх причин; 2. самостійний, не схильний до впливу ззовні .. ([Велика енциклопедія по психіатрії, 2-е вид.](#))

Автономія від грец. autos - сам + nomos - закон) - (у віковій психології) стадія морального розвитку, що характеризується здатністю особистості самостійно створювати або вибирати моральні правила для свого життя і поведінки. Іноді автономія розглядається як третій етап морального розвитку особистості після гетерономії (або конвенційної моралі) і аномії (доморального етапу). (Див. Також І. Кант, Підлітковий вік. [Великий психологічний словник](#))

Автономія - стан саморегулювання і незалежності.

Професійна автономія навчального закладу

У словнику-довіднику з педагогіки знаходимо таке визначення:

Автономія навчального закладу – самостійність освітнього закладу у підборі та розміщенні кадрів, здійсненні навчальної, наукової, господарської та іншої діяльності у відповідності до законодавства та статуту навчального закладу. Автономія передбачає відповідальність за створення оптимальних умов для вільного пошуку наукової істини, її вільного викладу та розповсюдження. Автономія проявляється у наданні вихованцям, педагогічним та науковим працівникам певних академічних свобод. (Словарь-справочник по педагогике / Авт.-сост. В. А. Мижериков; под общ. ред. П. И. Пидкасистого. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.)

Програми автономного шкільного менеджменту є предметом широкого кола наукових пошуків. Найбільш відомі дослідники цієї проблеми – Е. Балок, Л. Бек, П. Вольштеттер, Б. Колдвел, Дж. Кранц, К. Лействуд, Б. Мален, Т. Мемзіс, С. Морман, Р. Огава, Д. Мерфі, Г. Томас й ін. Цікавим є досвід англійської школи у цій сфері.

Тривалий час навчальний план школи, особливо початкової, не обмежував свободи вчителів у вирішенні того, чому навчати учнів. На думку багатьох англійських експертів в галузі освіти, Національний навчальний план був теоретично правильним, але на практиці перевантаженим. Це пояснювалося тим, що він розроблявся окремими предметними групами, кожна з яких дотримувалася своєї сфери професійної зацікавленості. Така ж ситуація спостерігається і в Україні. У 1988 р. цей план у Англії було переглянуто і перероблено. Англійська мова, математика, інформаційні технології залишилися обов'язковими предметами, проте школи повинні були розвантажити свій навчальний план. Крім того, вони мали відтепер використовувати ефективніші методи навчання з ключових дисциплін. Кожна школа в Англії нині розробляє проект власної діяльності і вдосконалення свого навчального закладу на основі настанов і рекомендацій інспекції з освіти. План розвитку школи складається з трьох блоків: 1) цілі школи, 2) перевірка і звітність, 3) діяльність закладу. Він є ефективним тоді, коли сприяє здійсненню ефективних кроків щодо забезпечення та покращення якості освіти, яка надається школою. План має бути прозорим, чітким і зрозумілим. Для його розробки залучається, як правило, весь штат навчального закладу.

У результаті англійської освітньої реформи 1988 р. шкільним управлінським радам (ШУР) (school governing bodies) було надано владні повноваження та відповідальність за управління школою на рівні директора і старшого менеджера. Вони мають право розпоряджатися бюджетом школи, приймати участь у формуванні плану її розвитку. Нині ці ради складаються з обраних членів (батьки і вчителі), призначених членів (представники місцевих органів управління), кооптованих членів (фахівців, яких запрошують для проведення експертизи). Таким чином, сюди входять всі, хто зацікавлений в успішній роботі школи: батьки, вчителі, представники місцевої общини та ділової спільноти.

Проте ради не беруть участі у повсякденній роботі школи. Організацією навчального процесу займається директор. До нього висувуються високі вимоги стосовно професійної кваліфікації, розроблені на рівні національних стандартів.

Управлінські ради безпосередньо приймають участь у визначенні розміру заробітної плати педагогів.

В рамках автономного менеджменту заклад має можливість змінювати обсяг навчального часу, наповнюваність груп тощо.

В цих умовах формується три центри влади: директор школи, шкільна рада, шкільний колектив. Директор набуває ролі лідера, менеджера, головного гаранта втілення реформаційних процесів. Він розподіляє владні повноваження, залучає вчителів до планування та реалізації інноваційних програм, координує збирання та аналіз інформації, оцінює результати діяльності школи. Лідери учительського колективу (заступники директора, керівники предметних секцій, неформальні лідери інноваційних програм) виконують функції, пов'язані з удосконаленням навчального процесу, розробляють нові навчальні програми, виконують роботу щодо фахового розвитку колективу і школи загалом.

Позашкільний навчальний заклад. Його місія, автономія, навчальні свободи та суспільна відповідальність

Фундаментальні принципи позашкільного навчального закладу:

1. Позашкільний навчальний заклад є установою із різною організацією навчального процесу. Він вивчає, оцінює і передає знання за допомогою досліджень і навчання.

Для задоволення потреб вихованців його дослідницька і навчальна діяльність повинна бути незалежною від будь-якої політичної влади.

2. Навчальна і дослідницька робота повинні бути нероздільні для того, щоб навчання відповідало потребам, що змінюються, запитам суспільства і досягненням у науковому знанні.

3. Свобода у дослідницькій і навчальній діяльності є основним принципом позашкільного життя.

Автономія – це право позашкільного навчального закладу на самостійний вибір засобів реалізації завдань, поставлених перед ним або ним же визначених.

Загалом можна визначити такі три типи автономії: змістовна, процедурна та органічна.

Змістовна автономія – це право закладу використовувати власні навчальні програми і цілі.

Процурна автономія – право закладу визначати способи досягнення раніше встановлених пріоритетів.

Органічна автономія – право закладів позашкільної освіти визначати власну структуру.

Автономний позашкільний навчальний заклад повинен сам відповідати за якість освіти - перед споживачем освітніх послуг, перед громадою і, нарешті, - перед державою, яка контролюватиме заклад через систему зовнішнього моніторингу якості освіти та засобами фінансового регулювання за результатами такого моніторингу.

Основні функції управління навчальним і дослідницьким процесами в позашкільній освіті необхідно передати педагогічним радам.

Право навчати вихованців за навчальними планами і програмами, затвердженими закладом (а не МОН України чи іншим органом влади), є однією з важливих ознак автономності позашкільного навчального закладу.

Програми впроваджуються шляхом диференціації освітньої пропозиції, що сприяє розвитку можливостей освітнього вибору для якомога більшої кількості споживачів освітніх послуг. Кожен заклад знаходить свої ринкові ніші, спеціалізуючись відповідно на потребах певного споживацького контингенту, підвищуючи ефективність і продуктивність діяльності, маркетинг освітніх послуг, спрямовуючи всі свої зусилля на покращення свого іміджу і, таким чином, піднімає власний ринковий статус. Навчальний заклад звітує про ринково значущі результати діяльності перед споживачами освітніх послуг. За результатами участі закладу в конкурентній боротьбі за споживачів (учнів) визначається ринкова відповідальність.

Програма автономного позашкільного навчального закладу періодично переглядається та оновлюється, спираючись на досягнуті результати. Обов'язкова умова такої програми – автономія у вирішенні питань бюджету закладу, її цілей і перспектив діяльності, навчального плану, персоналу, організації роботи. Дуже важливим є наділення владними повноваженнями всіх зацікавлених сторін (педагогів, батьків, учнів, представників місцевої громади тощо) у вирішенні питань стосовно їхніх інтересів. Однак факт наявності прав і можливостей автономної дії не може бути гарантією досягнення успіху. Успішне використання автономії вимагає насамперед висококваліфікованого педагогічного колективу, його спрямування на якісну організацію навчального процесу та спроможність до колективних дій.

Для позашкільної системи освіти необхідно створити підручники і посібники, які б відповідали вимогам часу, профільності закладу і відрізнялись від шкільних.

Колектив закладу спільно розробляє перспективний план, в якому інтегруються національні стандарти якості знань з цінностями колективу. Програма періодично переглядається та оновлюється, спираючись на досягнуті результати

Обов'язкова умова такої програми – автономія у вирішенні питань бюджету школи, її цілей і перспектив діяльності, навчального плану, персоналу, організації роботи. Дуже важливим є наділення владними повноваженнями всіх зацікавлених сторін (педагогів, батьків, учнів, представників місцевої громади тощо) у вирішенні питань стосовно їхніх інтересів.

Однак факт наявності прав і можливостей автономної дії не може бути гарантією досягнення успіху.

Якість позашкільної освіти виступає підґрунтям створення спільного європейського освітянського простору. Відповідно до принципів автономії навчальних закладів, відповідальність за якість позашкільної освіти несе певна навчальна установа, і таким чином забезпечується можливість перевірки якості системи навчання в цілому.

В умовах автономного менеджменту визначають п'ять аспектів деволюції управлінських повноважень:

- фінансовий менеджмент,
- стратегічний менеджмент,

менеджмент персоналу,
організаційний менеджмент,
менеджмент навчального процесу (курикулярний менеджмент).

Контроль бюджету дає можливість здійснювати автономне управління діяльністю закладу. Автономний фінансовий менеджмент є основою децентралізації управління закладами.

Розробка цілей і пріоритетів діяльності – складова плану розвитку навчального закладу. Цілі діяльності є найбільш стратегічно важливою сферою автономії закладу.

Концепція автономії у навчальній діяльності в позашкільному навчальному закладі повинна розвиватися в рамках гуманістичного, особистісно-орієнтованого підходу до освіти.

Ця проблема набула розвитку в рамках більш широкого освітнього контексту, використовуючись у навчальних закладах і стала на сьогоднішній день предметом дослідження.

Автономність розглядається у трьох аспектах:

- як суб'єкт пізнання;
- як суб'єкт комунікації;
- як особистість.

Ці аспекти підкреслюють про необхідність, бажання і здатність вихованців діяти незалежно. Бажання робити самостійні вчинки залежить від рівня мотивації і впевненості особистості, а здатність - від його рівня знань і вмінь. При цьому, як наголошується, діти повинні вчитися самостійно, і бути самостійними як особистість.

Поняттю „автономія” приділяється значна увага у публікаціях вітчизняних науковців (Бурденюк Г.М., Полат Є.С., Бім І. Л., Сафонова В. В., Коряковцева Н. Ф., Соловова О. М. та інші) і особливо зарубіжних дослідників (Dr. Albert, P. Bimmel, J. J. M. Friebel, Boud D., Dickinson L., Gabrys D., Holec H., Little D., Ute Rampillon, Ornstein A. C., Scharle A.) Але, як показує практика, на сьогодні відсутня єдина точка зору на явище „автономія”, різні вчені інтерпретують цей термін по-різному, надаючи йому власне розуміння шляхів оптимізації пізнавальної активності вихованців.

Управлінська діяльність в умовах автономного позашкільного навчального закладу

Особливого змісту в даному контексті набуває психологічна готовність органів управління освітою, керівника закладу освіти, сучасного педагога до запровадження інноваційних методів управління, навчання і виховання, впровадження в роботу елементів автономного навчання.

В сучасному позашкільному навчальному закладі на навчальний процес впливає управлінська діяльність адміністрації. найбільш важливі форми впливу є такі:

- перспективне лідерство, в центрі уваги якого - професійні якості та відносини шкільного колективу;
- навчальне лідерство, сконцентроване на вдосконаленні навчання;

моральне лідерство, спрямоване на позитивну зміну моральних цінностей і переконань учасників навчального процесу з метою трансформації культури позашкільного навчального закладу;

менеджерське лідерство, спрямоване на координацію діяльності всієї структури позашкільного навчального закладу.

Для повноцінного розвитку педагогічного лідерства необхідні певні умови:

домінування в закладі атмосфери поваги до педагогів, передусім з боку директора навчального закладу, батьків, керівників місцевої громади;

існування активної професійної взаємодії з колегами;

можливість повного використання професійних знань і вмінь, набуття нових фахових компетенцій;

наявність відповідних фінансових ресурсів для ефективної професійної діяльності;

існування спільних загальношкільних та індивідуальних цілей;

вдосконалення навчального процесу та досягнення більш високих навчальних результатів учнів.

Управлінська діяльність директора в умовах автономного позашкільного навчального закладу передбачає:

- перспективне лідерство, в центрі уваги якого – професійні якості та відносини колективу;

- навчальне лідерство, сконцентроване на вдосконаленні навчання;

- моральне лідерство, спрямоване на позитивну зміну моральних цінностей і переконань учасників навчального процесу з метою трансформації культури закладу;

- менеджерське лідерство, спрямоване на координацію діяльності всієї структури закладу, оптимізацію використання його ресурсів.

Для повноцінного розвитку педагогічного лідерства необхідні певні умови:

- домінування в закладі атмосфери поваги до педагогів, передусім з боку директора навчального закладу, батьків, керівників місцевої громади;

- існування активної професійної взаємодії з колегами;

- можливість повного використання професійних знань і вмінь, набуття нових фахових компетенцій;

- наявність відповідних фінансових ресурсів для ефективної професійної діяльності;

- існування спільних загальнозакладових та індивідуальних цілей.

Успішне використання автономії вимагає насамперед висококваліфікованого педагогічного колективу, його спрямування на якісну організацію навчального процесу та спроможність до колективних дій.

Владні повноваження, як правило, повинні розподілятися між усіма членами колективу. Це передбачає створення робочих команд, комітетів чи комісій, котрі працюють на постійній або тимчасовій основі. Крім педагогів та адміністрації, членами деяких команд стають батьки і учні. Такі органи самоврядування організовуються як на горизонтальному (одній навчальній паралелі), так і на вертикальному (предметній вертикалі) рівнях. Адміністрація відіграє провідну роль у самоврядуванні. Вона координує діяльність робочих

команд, комісій і комітетів, забезпечує послідовну реалізацію програми розвитку закладу. Успіх досягається лише за умови активної взаємодії педагогів в обговоренні навчальних проблем, завдяки чому заклад професійно розвивається.

Важливими характеристиками системи фахового розвитку педагогів є:

- врахування завдань щодо реформування закладу, формування навичок міжособистісного спілкування, безперервне удосконалення навчального процесу, спільне прийняття рішень;

- ретельна підготовка батьків і представників місцевої громади до виконання обов'язків членів управляючих рад, навички вирішення конфліктів, менеджмент фінансових ресурсів тощо;

- безперервний характер професійного розвитку;

- розширення фінансових можливостей організації професійного розвитку за рахунок залучення нетрадиційних джерел;

- здійснення професійного розвитку на робочому місці педагога;

- залучення шкільного колективу до різних форм професійного розвитку..

В умовах утворення лідерських команд формується три центри влади: директор закладу, педагогічна рада, учнівський колектив.

Директор набуває ролі лідера, менеджера, головного гаранта втілення реформаційних процесів. Він розподіляє владні повноваження, залучає педагогів до планування та реалізації інноваційних програм, координує збирання та аналіз інформації, оцінює результати діяльності закладу. Лідери педагогічного колективу (заступники директора, керівники методичних об'єднань, неформальні лідери інноваційних програм) виконують функції, пов'язані з удосконаленням навчального процесу, розробляють нові навчальні програми, виконують роботу щодо фахового розвитку колективу і закладу загалом.

Залучення альтернативних фінансових ресурсів відбувається шляхом:

- отримання додаткових грантів (з цією метою заклади залучають професійних укладачів їх грантових заяв – грантрайтерів);

- встановлення партнерства з приватними фірмами для вдосконалення інформаційно - технологічної бази закладу, отримання додаткових можливостей у професійному розвитку педагогів. Весь колектив закладу повинен брати участь у поточному плануванні та постановці цілей.

Роль колективу стосовно управління закладу виявляється у наступному:

- надавати адміністрації точну та своєчасну інформацію щодо втілення та оцінювання освітньої політики закладу;

- інформувати адміністрацію з інших освітніх питань, які можуть потребувати нагального вирішення;

- радитися стосовно положень освітніх законів;

- радитися щодо національної та місцевої освітньої політики;

- приймати участь в формулюванні освітньої політики, включаючи її реалізацію та роз'яснювальні консультації.

Коли до педагогів будуть ставитися не лише як до працівників, котрі несуть знання, а і як до професійних освітян і лідерів, то зміни на краще в організації педагогічного управління відбуватимуться швидше.

Останнім часом дуже важлива роль у процесі навчання дітей відводиться батькам.

Професійна автономія педагога позашкільного навчального закладу

Виховати сучасного соціально-орієнтованого, конкурентоздатного громадянина нашої держави, справжнього професіонала може лише сучасний педагог, готовий сприймати нові ідеї та застосовувати їх, а також генерувати нові.

Педагог, який працює в позашкільному навчальному закладі, гуманістично спрямований і відзначається:

гуманістичним світоглядом, що визначає головну цінність особистості;

високими професійними знаннями;

основними педагогічними здібностями (комунікативність, перцептивність, конструктивність, креативність, прогностичність, саморегулятивність, самоорганізація тощо);

основами педагогічної техніки (вміння керувати власним емоційним станом, володіти елементами ораторського та акторського мистецтва, технікою контактної взаємодії);

готовністю надати допомогу з розвитку творчого потенціалу учнів, толерантністю до проявів творчості інших;

педагогічними особливостями, що сприяють створенню активного освітнього середовища;

здатністю до високого рівня емпатії і рефлексії;

позитивним ставленням до дітей та молоді, що навчається.

Іншими словами, діяльність творчого педагога буде ефективною лише тоді, коли він зуміє створити психологічну атмосферу теплоти, невимушеності, взаємної довіри. Учні, які спілкуються з людиною, впевненою в її можливостях, дійсно починають виявляти свої здібності повною мірою, починають усвідомлювати свою цінність.

Сьогодні існує криза педагогічної свідомості: вчитель - це професія, педагог - форма свідомості. Бути педагогом - значить уміти змінювати будь-яку існуючу ситуацію з тією метою, щоб дитина отримала імпульс до розвитку, бути позбавленим штампів, міфів.

Роль педагога вимагає поглиблених знань про себе і про інших, оскільки навчання – це передача іншій людині частинки свого „Я”, вміння викликати у вихованців прагнення до самоактуалізації.

Що означає досягти творчості? При досягненні стану особистісного зростання людина потрапляє в психологічний вимір, де відчуває комфорт, упевненість у тому, що зможе впоратися із життєвими проблемами. Ті педагоги, які сприяють не тільки розумовому, а й особистісному зростанню учнів, відзначаються і тим, що мають більш позитивні установки.

Педагогічний стиль творчого педагога - демократичний. Його погляди забезпечують продуктивність розвитку учнів, зокрема уявлення про учнів:

учні здатні самостійно вирішувати свої проблеми;

вони приязні, мають добрі наміри, їм властиве почуття власної гідності, яке слід поважати, цінувати й оберігати;

учням притаманне прагнення до творчості, вони є джерелом, швидше позитивних, а ніж негативних емоцій.

Уявлення успішного педагога про себе:

я вірю, що пов'язаний з учнями, а не відокремлений від них;

я компетентний у розв'язанні поставлених проблем, несу відповідальність за свої дії, заслуговую на довіру;

мене люблять, я приваблива людина.

Основні характеристики діяльності успішного педагога:

Забезпечує ситуацію успіху для кожного учня.

Створює позитивну навчальну атмосферу.

Використовує індивідуальний підхід у навчанні.

Заохочує кооперативне навчання, де учні навчаються на засадах співпраці та самоуправління.

Пов'язує життєвий досвід учнів із навчальним процесом.

Створює навчальне середовище, в основі якого – цінності та принципи демократії.

Важливими характеристиками системи фахового розвитку педагогів у автономних позашкільних закладах мають бути:

- врахування завдань щодо реформування закладу, формування навичок міжособистісного спілкування, безперервне удосконалення навчального процесу, спільне прийняття рішень;

- ретельна підготовка батьків і представників місцевої громади до виконання обов'язків членів управляючих рад, навички вирішення конфліктів, менеджмент фінансових ресурсів тощо;

- безперервний характер професійного розвитку;

- розширення фінансових можливостей організації професійного розвитку за рахунок залучення нетрадиційних джерел;

- здійснення професійного розвитку на робочому місці педагога;

- залучення педагогічного колективу до різних форм професійного розвитку.

Навчально-методична робота

Навчально-методичну роботу із працівниками позашкільних навчальних закладів варто розглядати як цілісну систему взаємопов'язаних дій і заходів, що базується на досягненнях сучасної психолого-педагогічної науки, педагогічного досвіду, конкретного аналізу навчально-виховного процесу та рівня професійної компетентності педагогічних кадрів.

З цією метою потрібно проводити експериментальну діяльність із дослідження проблеми „Підготовка педагога до інноваційної діяльності” в рамках науково-пошукових проектів „Формування педагога як конкурентоспроможного фахівця за умов модернізації освітньої галузі в Україні”.

Структуру методичної роботи з педагогами потрібно моделювати на основі діагностики, із урахуванням умов та особливостей регіону.

Методична діяльність повинна спрямовуватись на реалізацію освітньої програми, яка включає:

„Я – особистість”;

„Я – фахівець”;
„Я – майстер”;
„Я – новатор”.

В основу означених розділів покладено основні компоненти моделі конкурентоспроможного педагога.

Відповідно до сучасних вимог, науково-експериментальну діяльність методичної служби необхідно організовувати таким чином, щоб розвиток інноваційного середовища в регіоні відповідав цілям і завданням загальнодержавної політики розвитку освіти.

Теоретико-методологічною основою для методичного супроводу в даному напрямку є нормативні документи Міністерства освіти і науки України.

Децентралізація та демократизація управління системою позашкільної освіти - головні передумови розробки та впровадження сучасного національного змісту освіти (курукулуму). Оновившись, наша освіта зможе „продувати” українців, здатних забезпечити прискорене економічне зростання і культурний розвиток своєї країни, суспільно активних громадян, конкурентоспроможних на національному і світових ринках праці.

Основні характеристики автономії учня в навчальній діяльності

1. Навчальна компетенція, що означає усвідомлене і ефективне управління навчальною діяльністю, самооцінку і самокорекцію.

2. Позиція ділової активності, що означає здатність до ініціації навчальної діяльності, стратегії цілепокладання і прийняття самостійних незалежних рішень щодо всіх аспектів даної діяльності і прийняття відповідальності за результат цієї діяльності.

3. Позиція конструктивної та креативної діяльності, що означає орієнтацію на особистісний освітній продукт, конструювання даного продукту, свобода до творчого перетворення своєї діяльності, взаємодія та співпраця в процесі навчання.

4. Позиція рефлексивної самооцінки, що означає здатність до рефлексивної самооцінки цілей, процесу і результату навчальної діяльності, корекцію і накопичення досвіду, формування індивідуального стилю діяльності.

Здатність до автономії проявляється як у способі навчання, так і в способі переносу школярами результатів навчання на більш широкий контекст. Відповідно до наведеного визначення автономія передбачає діяльнісне (самоуправління навчальною діяльністю від визначення цілей до оцінювання отриманого результату) і особистісне (здатність до самостійності, позитивне ставлення до процесу і змісту навчальної діяльності).

Ключовим у понятті навчальна автономія є визначення відповідальності вихованці за вивчення нового та розподіл цієї відповідальності у робочому процесі. Вихованці можуть самостійно відповідати за виконання завдань, добір навчального матеріалу і оцінку досягнутого. При цьому необхідно створити співпрацю між суб'єктами освітнього процесу, за якої педагог або спеціально розроблена навчальна комп'ютерна програма спрямовує учня, підштовхує до пошуку шляхів і способів підвищення рівня знань. Автономне навчання можна

забезпечити, якщо навчання вмінню вчитися розглядатиметься як інтегральний складник вивчення так, щоб вихованці самі обирали цілі, засоби, методи навчання і навчальні матеріали з урахуванням власних потреб і здібностей, усвідомлювали найкращі напрями навчання. Вихованці можуть самостійно розвивати навчально-пізнавальну діяльність, у процесі якої вони працюють самостійно з підготовленим педагогом навчальним матеріалом для досягнення визначеної мети навчання. При цьому вихованці використовують запропоновані педагогом прийоми, методи і засоби навчання. Самостійність проявляється у можливості виконувати завдання у зручний для них час, здійснювати самоконтроль та звітувати перед педагогом про результати навчально-пізнавальної діяльності. Це дасть змогу розвивати навчальну автономію школярів, готувати їх до самоосвітньої діяльності впродовж усього життя.

Автономне навчання може стати пріоритетною метою розвитку позашкільної освіти та виховання, яке сприятиме становленню творчої особистості дитини, підлітка, молодої людини, сприятиме творчій спрямованості особистості, усвідомленню нею значення передусім творчих, гуманістичних потреб, мотивів, цілей як провідних у її розвитку та життєдіяльності. Розвиватиме творчі риси характеру, а саме: цілеспрямованість, ініціативність, допитливість, критичність розуму, самостійність, вимогливість, наполегливість, винахідливість, оригінальність, готовність до виправданого ризику, а також організованість, працелюбність, порядність, відповідальність

Автономне навчання сприятиме постійному зростанню потенціалу творчої діяльності - бажанню систематично здобувати нові знання у певній галузі, вмінню творчо їх використовувати, експериментувати, досліджувати, брати участь у вдосконаленні оточуючого середовища, формувати психічні якості творчої особистості, її темпераменту, властивості нервової системи (чутливість, емоційність, пластичність, працездатність) та відповідного до них доцільного індивідуального стилю діяльності й поведінки, в процесі чого використовуються найкращі та коригуються слабкі (з точки зору вимог творчої діяльності) якості нервової системи конкретної дитини та підлітка.

За загальною редакцією директора НЕНЦ, доктора педагогічних наук, професора Вербицького Володимира Валентиновича (контактна інформація: тел./ф +380-44-430-02-60, електронна адреса: verbitskiy@nenc.gov.ua; сайт: www.nenc.gov.ua)

Матеріали підготували:

Остафійчук Тетяна Василівна, директор КЗ «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради.

Мороз Євдокія Павлівна, методист КЗ «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради.